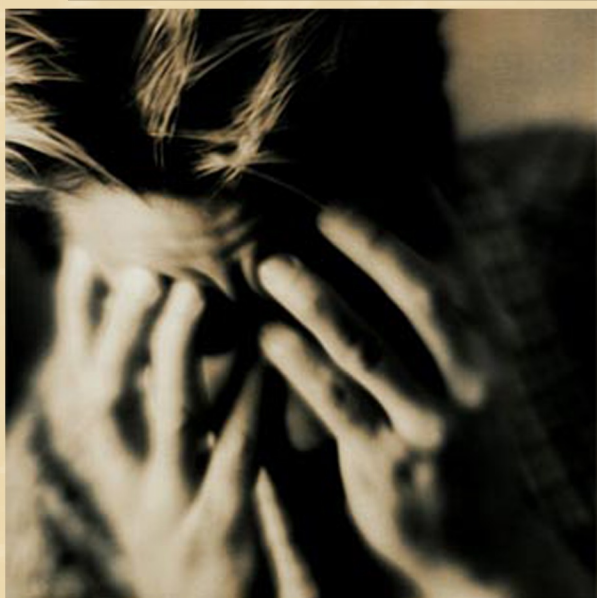

حسرت

در قرآن و احادیث

مکرم ابراهیم زاده

امین رضا ابراهیم زاده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حسرت در قرآن و احادیث

تالیف:

مکرم ابراهیم زاده

امین رضا ابراهیم زاده

انتشارات موجک

سرشناسه: ابراهیم‌زاده، مکرم، ۱۳۶۰-

عنوان و نام پدیدآور: حسرت در قرآن و احادیث/ تالیف مکرم ابراهیم‌زاده، امین‌رضا ابراهیم‌زاده.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات موجک، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص.

شابک: ۳-۰۷۸-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸-۴۰۰۰۰۰ ریال.

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: حسرت و افسوس -- جنبه‌های قرآنی

موضوع: Regret -- Qur'anic teaching

موضوع: حسرت و افسوس -- احادیث

موضوع: Regret -- Hadiths

شناسه افزوده: ابراهیم‌زاده، امین‌رضا، ۱۳۶۴-

شناسه افزوده: ebrahimzadeh, amin reza

رده بندی کنگره: ۱۳۹۸ الف۲/ح۴۵/۱۰۴ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۱۳۵۵۸

انتشارات موجک

تلگرام: ۰۹۰۱۷۶۷۲۵۰۲ کانال: telegram.me/mojak1

تلفن مرکز بخش: ۰۲۶۳۲۴۰۳۵۱۶ - ۰۲۶۳۲۴۰۳۵۱۳ - ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۹۳

ایمیل: mojakpublication@yahoo.com

سایت: www.mojak.ir

عنوان: حسرت در قرآن و احادیث

تالیف: مکرم ابراهیم‌زاده، امین‌رضا ابراهیم‌زاده

طراح جلد: سیده زهرا روشنایی

مشخصات ظاهری: ۲۷۲ صفحه، قطع وزیری

چاپ اول: بهار ۱۳۹۸، تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال، شابک: ۳-۰۷۸-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات موجک محفوظ است. هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق چاپ

و تکثیر این اثر را به هر شکل و صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب و ... را ندارد. متخلفین به موجب بند ۵ ماده

قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

تقدیم به:

امید زندگی‌ام، مولای منتظران، مهدی صاحب زمان (عج)

و تقدیم به او که آموخت مرا تا بیاموزم. «مرحوم پدرم»

و تقدیم به ستون زندگی‌ام، محور هستی‌ام، روح حیاتم و گرمای وجودم، «نازنین

مادرم»

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیشگفتار ۱

مقدمه ۳

فصل اول: کلیات ۷

۱-۱ بیان مسأله ۷

۲-۱ اهداف ۸

۳-۱ اهمیت موضوع ۸

۴-۱ پرسش‌ها ۸

۵-۱ پیشینه ۸

فصل دوم: مفهوم شناسی واژه حسرت ۱۱

۱-۲ معنای لغوی حسرت ۱۱

۲-۲ معنای اصطلاحی حسرت ۱۳

فصل سوم: کاربردهای قرآنی حسرت ۱۵

۱-۳ یوم الحسره ۱۵

۲-۳ وجه تسمیه (یوم الحسره) ۱۸

فصل چهارم: مشتقات قرآنی حسرت ۲۳

۲۳ ..... ۱-۴ واژه حسیر

۲۴ ..... ۲-۴ واژه محسورا

۲۵ ..... ۳-۴ واژه حسرة

۲۶ ..... ۴-۴ واژه حسرات

۲۸ ..... ۵-۴ واژه حسرتا

۲۸ ..... ۶-۴ واژه حسرتنا

۳۰ ..... ۷-۴ واژه یَسْتَحْسِرُونَ

فصل پنجم: الفاظ متقارب واژه حسرت ۳۳

۳۳ ..... ۱-۵ واژه ویل

۳۴ ..... ۲-۵ ویلتا

۳۵ ..... ۳-۵ ویلتی

۳۶ ..... ۴-۵ ویلتنا

۳۷ ..... ۵-۵ ویلنا

۳۷ ..... ۶-۵ ویلک

۳۸ ..... ۷-۵ ویلکم

۳۹ ..... ۸-۵ واژه لیت

۴۰ ..... ۹-۵ لا یلتکم

۴۲ ..... ۱۰-۵ یا لیتنی

۴۳ ..... ۱۱-۵ یا لیتنا

۴۳ ..... ۱۲-۵ یا لیتها

۴۴ ..... ۱۳-۵ واژه ندامه

۴۵ ..... ۱۴-۵ نادمین

۱۵-۵ عبارت - کَوُ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا ۴۷

فصل ششم: الفاظ متقابل حسرت ۴۹

۱-۶ رجاء ۴۹

۲-۶ رضی ۵۱

۳-۶ ارضاء ۵۵

۴-۶ ارتضاء ۵۶

۵-۶ رضوان ۵۶

۶-۶ مرضاه ۵۷

۷-۶ راضیه ۵۸

فصل هفتم: اقسام حسرت ۵۹

۱-۷ مقدمه ۵۹

۲-۷ ندامت و حسرت دنیوی ۶۰

فصل هشتم: ندامت و حسرت مثبت ۶۳

۱-۸ پشیمانی از خشم و غضب ۶۳

۲-۸ ندامت از تعجیل در کارها ۶۶

۳-۸ پشیمانی از لجاجت ۶۸

۴-۸ ندامت از سستی و تنبلی ۷۲

۵-۸ کوتاهی در انجام وظیفه ۷۳

۶-۸ خود رأیی ۷۶

۷-۸ تسویف و تأخیر انداختن امور ۷۷

۸-۸ پذیرش بدون تحقیق خبر فاسق ۸۰

۹-۸ پشیمانی از ارتکاب معاصی ۸۲

۸-۱۰ ندامت از نگاه حرام ۸۶

فصل نهم: ندامت و حسرت منفی ۸۹

۹-۱ پشیمانی از امور خیر و طاعات ۹۰

۹-۲ یأس و ناامیدی از رحمت خدا ۹۱

۹-۳ حسرت و پشیمانی از بخشش مال ۹۷

۹-۴ صرف مال کفار در راه باطل ۹۹

۹-۵ پشیمانی از عفو و گذشت ۱۰۲

۹-۶ حسرت از دست دادن غنایم جنگی ۱۰۴

فصل دهم: آثار و پیامدهای حسرت ۱۰۹

۱۰-۱ نشانه‌های حسرت ۱۰۹

۱۰-۲ دست‌گزیدن ۱۰۹

۱۰-۳ دست‌بر دست‌ساییدن ۱۱۳

۱۰-۴ ناامیدی از برآورده شدن آرزوها ۱۱۶

۱۰-۵ احساس خسران ۱۱۸

۱۰-۶ خود ملامت‌گری ۱۲۳

۱۰-۷ استیصال و درماندگی ۱۲۶

۱۰-۸ توبه ۱۲۷

فصل یازدهم: علل و عوامل حسرت در آخرت ۱۳۱

۱۱-۱ مقدمه ۱۳۱

۱۱-۲ بررسی عوامل ایجاد حسرت در قیامت ۱۳۲

۱۱-۳ عوامل اعتقادی ایجاد حسرت در آخرت ۱۳۴

۱۱-۳-۱ انکار توحید ۱۳۴

۱۴۸	.....	۲-۳-۱۱ انکار نبوت
۱۶۵	.....	۳-۳-۱۱ انکار معاد
۱۸۱	.....	۴-۱۱ عوامل اخلاقی ایجاد حسرت در آخرت
۱۸۱	.....	۱-۴-۱۱ سینئات اخلاقی
۱۸۲	.....	۲-۴-۱۱ خوردن مال حرام
۱۸۷	.....	۳-۴-۱۱ بخل
۱۸۹	.....	۴-۴-۱۱ غفلت
۱۹۴	.....	۵-۴-۱۱ آرزوهای طولانی
۱۹۹	.....	۵-۱۱ عوامل اجتماعی ایجاد حسرت در آخرت
۱۹۹	.....	۱-۵-۱۱ ظلم و ستم
۲۰۳	.....	۲-۵-۱۱ قتل نفس
۲۰۸	.....	۳-۵-۱۱ عالمی که به علم خود عمل نکند
۲۱۱	.....	۴-۵-۱۱ انفاق مال بر ضدّ اسلام
۲۱۳	.....	۵-۵-۱۱ دوستان ناهل
۲۱۶	.....	۶-۱۱ نتیجه گیری

فصل دوازدهم: راهکارهای رهایی از حسرت ۲۱۹

۲۱۹	.....	۱-۱۲ مقدمه
۲۲۰	.....	۲-۱۲ بعد اعتقادات
۲۲۰	.....	۳-۱۲ تفاوت اسلام و ایمان
۲۲۲	.....	۴-۱۲ تقویت روح ایمان و یقین
۲۲۸	.....	۵-۱۲ حزم و دوراندیشی
۲۳۰	.....	۶-۱۲ بعد اعمال
۲۳۰	.....	۷-۱۲ عمل صالح
۲۳۲	.....	۸-۱۲ ترک محرّمات و عمل به واجبات

۲۳۴	..... ۹-۱۲ توکل و رضا
۲۳۷	..... ۱۰-۱۲ شکر
۲۴۰	..... ۱۱-۱۲ صدق
۲۴۱	..... ۱۲-۱۲ مدخل صدق
۲۴۲	..... ۱۳-۱۲ مخرج صدق
۲۴۳	..... ۱۴-۱۲ لسان صدق
۲۴۳	..... ۱۵-۱۲ قدم صدق
۲۴۴	..... ۱۶-۱۲ جایگاه صدق
۲۴۶	..... ۱۷-۱۲ استفاده از فرصت‌ها
۲۴۸	..... ۱۸-۱۲ عبرت از گذشتگان
۲۵۲	..... ۱۹-۱۲ کظم غیظ
۲۵۳	..... ۲۰-۱۲ نتیجه گیری

۲۵۵ ..... منابع

۲۶۵ ..... پیوست

پیشگفتار

حسرت به معنای دریغ، افسوس، ندامت و پشیمانی و مانند آن آمده است. حالتی است که به انسان در زمانی دست می‌دهد که فرصتی را از خود به دست خود سلب کرده که قابل بازگشت و جبران نیست. این حالت ممکن است هم در دنیا و هم در آخرت اتفاق افتد. در آموزه‌های قرآنی، روز قیامت روز حسرت معرفی شده است؛ زیرا کافر حسرت می‌خورد که ای کاش توشه‌ای برداشته بود و مؤمن حسرت می‌خورد که ای کاش توشه‌ای بیشتر برمی‌داشت. همه انسان‌ها به جز ائمه معصومین علیهم‌السلام در زندگی خود، به نوعی دچار حسرت می‌شوند. در زندگی انسان علل و عوامل متعددی سبب ایجاد حسرت در دنیا و آخرت می‌شود که این عوامل در ابعاد اعتقادی (انکار توحید و نبوت و معاد) و اجتماعی (ظلم به دیگران و دوستی با ناهلان) و اخلاقی (بخل، غفلت، حرص) قابل طرح است. همچنین حسرت دارای پیامدهایی مانند ناامیدی و استیصال، سرافکنندگی در پیشگاه خداوند، ملامت‌گری و شرمندگی است. در این کتاب سعی شده مفهوم واژه حسرت و نظایر آن از لحاظ لغت‌شناسی مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد و سپس علل و عوامل ایجادکننده حسرت در دنیا و آخرت بر اساس آیات قرآن کریم شناسایی و نهایتاً از راهکارهای رهائی از حسرت و تقویت بعد اعتقادی و انجام اعمال صالح در دنیا و آخرت تبیین و تشریح گردید.

شیوه سازماندهی کتاب حاضر به صورت زیر می‌باشد.

مقدمه

فصل اول: کلیات

فصل دوم: مفهوم شناسی واژه حسرت

فصل سوم: کاربردهای قرآنی حسرت

فصل چهارم: مشتقات قرآنی حسرت

فصل پنجم: الفاظ متقارب واژه حسرت

فصل ششم: الفاظ متقابل حسرت

فصل هفتم: اقسام حسرت

فصل هشتم: ندامت و حسرت مثبت

فصل نهم: ندامت و حسرت منفی

فصل دهم: آثار و پیامدهای حسرت

فصل یازدهم: علل و عوامل حسرت در آخرت

فصل دوازدهم: راهکارهای رهایی از حسرت

در پایان، به مصداق آیه شریفه من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق، بر خودم فرض می‌دانم از محضر همه اساتید بزرگواری که در طول دوران تحصیل از محضر شریفشان بهره فراوان برده‌ام، و در مراحل گوناگون آماده‌سازی این کتاب من را یاری نموده‌اند، بویژه سرکار خانم دکتر ته‌مینه پارسایی و جناب آقای دکتر عبدالمجید طالب‌تاش و خانواده عزیزم که نهایت همراهی و همکاری را داشته‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم.

مکرم ابراهیم زاده، امین رضا ابراهیم زاده

بهار ۱۳۹۸

Regrets in the Qur'an and hadiths

Mokarram Ebrahimzadeh

Aminreza Ebrahimzadeh

حسرت به معنای دریغ، افسوس، ندامت و پشیمانی و مانند آن آمده است. حالتی است که به انسان در زمانی دست می‌دهد که فرصتی را از خود به دست خود سلب کرده که قابل بازگشت و جبران نیست. این حالت ممکن است هم در دنیا و هم در آخرت اتفاق افتد. در آموزه های قرآنی، روز قیامت روز حسرت معرفی شده است؛ زیرا کافر حسرت می‌خورد که ای کاش توشه‌ای برداشته بود و مؤمن حسرت می‌خورد که ای کاش توشه‌ای بیشتر برمی‌داشت. همه انسان‌ها به جز ائمه معصومین در زندگی خود، به نوعی دچار حسرت می‌شوند.

انتشارات موجک

ISBN: 978-600-994-078-3

9 786009 940783